

АННОТАЦІЯ

**ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ И ТЕХНОЛОГИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
СОВРЕМЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ**

В статье обосновано значение информационных систем и технологий в деятельности современного предприятия. Рассмотрены вопросы внедрения автоматизированной системы учета на предприятии. Определены основные преимущества и недостатки в использовании информационных систем учета на предприятии.

***Ключевые слова:** технологии, информационные системы, информация, автоматизированная система.*

SUMMARY

**THE VALUE OF INFORMATION SYSTEMS AND TECHNOLOGIES IN ACTIVITY OF THE
MODERN ENTERPRISE**

The value of information systems and technologies in activity of the modern enterprise has been justified in the article. The questions of the implementation the automated accounting system in the enterprise have been researched. The main advantages and disadvantages in the usage of the information accounting systems have been defined.

***Keywords:** technologies, information systems, information, automated system.*

УДК 657

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ»

ЛБА Н.С., НАЗАРЕНКО Є.Є.
Мукачівського державного університету

За сучасних умов розвитку зростає роль та значення створення ефективних систем управління діяльністю підприємницьких структур. Важливе значення в забезпеченні стійкого розвитку підприємств має система внутрішнього контролю. Інформація отримана в результаті використання такої системи надає можливість виявити негативні тенденції та відхилення від цільових показників, визначити пріоритетні завдання управління та спрогнозувати параметри економічного потенціалу. Така система контролю повинна бути гнучкою та орієнтована на своєчасне виявлення резервів стійкого розвитку і прийняття управлінських рішень щодо попередження виникнення загроз.

У статті розглянуто трактування внутрішнього контролю різними вченими та суть його організації. Досліджено необхідність впровадження на вітчизняних підприємствах ефективного внутрішнього контролю.

***Ключові слова:** внутрішній контроль, система контролю, функції контролю, принципи внутрішнього контролю.*

Внутрішній контроль є однією із функцій управління господарською діяльністю підприємства. Він присутній на всіх стадіях і протягом усього часу реалізації управлінських рішень. Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління. Вона дозволяє керівництву шляхом здійснення нагляду, перевірок і стеження переконатись, що його фінансово-господарська діяльність, проходить у відповідності до розробленої стратегії розвитку, прийнятої керівництвом маркетингової політики, інструкцій, інших нормативних документів та вимог діючого законодавства. Для акціонерів та потенційних інвесторів внутрішній контроль виступає гарантією збереження та ефективного використання інвестованих коштів. Мета внутрішнього контролю полягає у своєчасному виявленні та запобіганні невиправданім відхиленням, які перешкоджають раціональному використанню майна та коштів підприємства, ідентифікації і усуненні слабких місць в системі управління,

пошуку шляхів оптимізації господарських рішень структурними підрозділами та на рівні підприємства в цілому.

Об'єкти та методи дослідження. Значний внесок у теоретичне та практичне дослідження системи внутрішнього контролю зробили такі вітчизняні вчені, як Л.В. Нападовська, А.О. Баранова, Д. І. Венжега [2], Л.М. Данилів [3], Р. О. Костирко, А.Ю. Кузнецова [4], Л.О. Сухарева, Т.В. Фоміна [6], М.М Шигун [7]. Разом з тим цілісної концепції внутрішнього контролю в управлінні стійким розвитком підприємств на сьогодні не розроблено. Теоретичні та практичні потреби у формуванні цілісного уявлення про систему контролю зростають. Стає невідкладним завданням організація контрольної системи в управлінні, яка б стала засобом формування релевантної інформації для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення стійкого розвитку підприємств.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття сутності та змісту поняття внутрішній контроль, та його значення і принципів побудови на підприємстві.

Одне з найважливіших завдань, які виконує внутрішній контроль, полягає в наданні інформації про діяльність суб'єкта господарювання для прийняття ефективних управлінських рішень, що можливе лише за раціональної його організації. При організації системи внутрішнього контролю на підприємстві необхідно, насамперед, дотримуватися системного підходу, так як йому притаманна певна система зв'язків та наявність структури, що забезпечить його найбільшу результативність та, в свою чергу, раціональність контрольної діяльності. Ефективна організація внутрішнього контролю є одним із заходів, спрямованих на вдосконалення управління підприємством, яка забезпечує високий рівень виконання його завдань, чіткий порядок у його веденні. Правильна організація системи внутрішнього контролю на підприємстві забезпечить керівництво та власників достовірною інформацією про стан справ і на основі цього визначить перспективи його подальшої діяльності.

Внутрішній контроль являє собою сукупність методів, способів та прийомів, які використовують суб'єкти контролю для забезпечення відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства діючій нормативній базі, збереженню майна та інформації, попередженню зловживань та помилок, належній організації обліку та звітності. Його необхідно розглядати як складову всіх функцій у загальній системі управління [4].

Окремі науковці визначають внутрішній контроль як механізм, за допомогою якого власники, наглядова рада, виконавче керівництво підприємства отримують розумну ступінь впевненості в тому, що підприємство досягне поставлених цілей у найбільш ефективний спосіб.

Однак багатозмістовність поняття «механізм» не дозволяє однозначно розуміти наведену інтерпретацію дефініції «внутрішній контроль». Який механізм мали на увазі дослідники? В економічній літературі термін «механізм» тлумачиться різноманітно, зокрема як: – сукупність станів і процесів; – система управління; – інструмент, за допомогою якого система управління впливає на керований об'єкт; – спосіб функціонування певної системи; – сукупність інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів; – система зворотних зв'язків з управління бізнесом на усіх рівнях господарювання. Це спричиняє некоректність визначення дефініції «внутрішній контроль» у редакції авторів – Т.О. Каменської, Л.Б. Ліщинської та С.О. Багдасарян. Д.К. Робертсон пропонує визначити внутрішній контроль як процедури компанії, що спрямовані на запобігання, виявлення і виправлення суттєвих помилок і спотворень інформації, які можуть виникнути в бухгалтерській звітності.

Т.П. Остапчук під внутрішнім контролем розуміє сукупність методів та процедур, які використовують суб'єкти контролю для упорядкування і ефективного здійснення

господарської діяльності підприємства шляхом своєчасного виявлення недоліків та помилок у господарюванні та забезпечення усунення причин їх виникнення. Такої ж позиції дотримується В.Д. Андреев.

Ч.Т. Хорнгрен та Дж. Фостер розглядають внутрішній контроль як комплекс бухгалтерського управлінського контролю, що допомагає забезпечити відповідність рішень, прийнятих в організації, з реалізацією їх на практиці. Обмеження сфери внутрішнього контролю тільки виконанням контрольних процедур, тобто певних дій уповноважених фахівців стосовно достовірності фінансової інформації та бухгалтерської звітності, без урахування контрольних дій у сфері оподаткування та податкової звітності, на нашу думку, значно звужує змістовність поняття «внутрішній контроль». Систематичним спостереженням за ефективністю використання активів і зобов'язань підприємства, законністю та доцільністю господарських операцій і процесів, збереженням грошових коштів і матеріальних цінностей вважає внутрішній контроль Є.В. Калюга.

Такої ж точки зору дотримується І.Є. Ісаєва, яка уточнює об'єкт спостереження, приймаючи за нього процес функціонування керованого об'єкта та перевірки його фактичного стану з метою оцінки обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень і результатів їх виконання, виявлення відхилень від цих рішень, усунення несприятливих явищ і при необхідності інформування про них компетентних органів управління.

Автори Є.В. Калюга та І.Є. Ісаєва, на нашу думку, звужують зміст внутрішнього контролю, ототожнюючи його зі спостереженням – методом дослідження, з притаманним йому систематичним, цілеспрямованим і навмисним сприйняттям об'єкта, у ході якого отримується знання про зовнішні сторони, властивості і відносини досліджуваного предмета. Низка дослідників під внутрішнім контролем розуміють перевірку всієї або складових господарської системи, яка ініціюється та проводиться суб'єктом, повноваження та відповідальність якого не виходять за межі повноважень з управління такою системою.

Я.А. Гончарук та В.С. Рудницький розглядають внутрішній контроль як систему спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням. Системою діяльності окремих працівників підприємства, спрямованою на забезпечення збереженості його активів і майна називають внутрішній контроль Т.М. Юшковець та К.О. Закалінська.

Аналогічну точку зору висловлюють О.В. Філозопа та В.В. Бурцев, який до дій суб'єктів внутрішнього контролю відносить:

- визначення фактичного стану чи дії керованої ланки системи керування організацією (об'єкта контролю);
- порівняння фактичних даних з необхідними, тобто з базою порівняння, прийнятою в організації, заданою ззовні, або заснованою на раціональності;
- оцінка відхилень, що перевищують гранично припустимий рівень, і ступеня їхнього впливу на аспекти функціонування організацій; – виявлення причин даних відхилень.

М.Д. Корінько та Ю.Ю. Ярова вважають, що внутрішній контроль – це система заходів, визначених управлінським персоналом підприємства та здійснюваних на підприємстві з метою найбільш ефективного використання усіма працівниками своїх обов'язків по забезпеченню та здійсненню господарських операцій. Тобто внутрішній контроль визначає законність цих операцій, і їх економічну доцільність для даного підприємства. Сфера внутрішнього контролю в інтерпретації терміну Т.М. Юшковець та К.О. Закалінської, О.В. Філозопа, В.В. Бурцева, М.Д. Корінько, Ю.Ю. Ярової обмежується окремими контрольними діями (заходами) без урахування сукупності

взаємодій, цілеспрямованих на реалізацію стратегії підприємства щодо підвищення його конкурентоспроможності, що значно обмежує змістовну наповненість поняття «внутрішній контроль». Деякі дослідники підкреслюють, що внутрішній контроль – це процес, спрямований на досягнення стратегічних довгострокових цілей компанії, що і є результатами дій керівництва з планування, організації, моніторингу діяльності компанії в цілому та її окремих підрозділів. Таку позицію підтримують Л.В. Нападівська, Н.М. Зорій і Н.Г. Мельник, вважаючи внутрішній контроль процесом, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятним управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети. А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин характеризують внутрішній контроль як процес перевірки виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою реалізації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, який здійснюють підрозділи внутрішнього контролю та фінансової служби підприємства. В.М. Мельник, А.С. Пантелєєв, А.Л. Звездін характеризують внутрішній контроль як форму зворотного зв'язку, за допомогою якого орган управління організації отримує необхідну інформацію про дійсний стан керованого об'єкта та реалізовує управлінські рішення [1; с. 781].

Суб'єктами внутрішнього контролю виступають особа чи група осіб, які мають відповідні права та обов'язки пов'язані зі здійсненням контрольних функцій над об'єктами контролю. Суб'єктами внутрішнього контролю виступають: суб'єкти організації такі як керівник, власник або підпорядкований йому орган - на них покладено обов'язок організувати контрольну діяльність на підприємстві; суб'єкти здійснення контролю - це працівники підприємства, які підпорядковані керівнику підприємства та підрозділи апарату управління, на яких делеговано контрольні функції адміністрації.

Під системою внутрішнього контролю розуміється сукупність організаційної структури, методики процедур, прийнятих керівництвом економічного суб'єкта в якості засобів для впорядкованого і ефективного ведення господарської діяльності, яка в тому числі включає організовані всередині даного економічного суб'єкта його силами нагляд і перевірку дотримання вимог законодавства, точності і повноти документації бухгалтерського обліку, своєчасності підготовки достовірної бухгалтерської звітності, запобігання помилок і викривлень, виконання наказів і розпоряджень, забезпечення збереження майна організації. Мета системи внутрішнього контролю - своєчасно запобігати нераціональним або неправильним діям, а також помилкам при обробці інформації [3].

При формуванні системи внутрішнього контролю на підприємстві можуть здійснюватися організаційні заходи за різними напрямками.

Організація системи внутрішнього контролю передбачає:

- визначення суб'єктів здійснення контрольних процедур, об'єктів, що підлягають контролю;
- ідентифікація основних об'єктів, на які слід звернути увагу в ході перевірки;
- планування контролю (розробка плану здійснення внутрішнього контролю за обраним об'єктом, розробка переліку типових поршень, формування переліку повноважень суб'єктів контролю);
- систематизація джерел інформації, що є основою для здійснення контролю, та прийомів документального та фактичного контролю, що доцільно застосовувати по відношенню до обраного об'єкту перевірки.

Передумовами виникнення контролю як функції управління є невизначеність керівника щодо окремих аспектів діяльності підприємства.

Ступінь складності внутрішнього контролю залежить від організаційної структури підприємства, чисельності персоналу, розгалуженості мережі філій і підрозділів, ступені централізації бухгалтерського обліку і інших характеристик підприємства в цілому [2].

Середовище внутрішнього контролю, включає в себе:

1. Організаційну систему (розподіл функціональних обов'язків, повноваження та відповідальність, організаційна структура та взаємозв'язок підрозділів).

2. Систему документації та інформації (контроль документального оформлення документів, складання графіків руху документів, контроль відображення операцій в облікових регістрах, засоби комунікації та шляхи передачі і накопичення інформації, аналіз отриманих даних для прийняття управлінських рішень).

3. Кадрову політику (формування штату, підвищення кваліфікації, контроль виконання професійних обов'язків);

4. Матеріальні засоби захисту (наявність спеціально обладнаних приміщень, сейфів, охорони, застосування систем кодів, паролів та інших засобів проти несанкціонованого доступу до інформації);

5. Зовнішні перевірки контролюючими органами [5].

Моніторинг заходів контролю є процесом оцінки якості процедур контролю за результатами їх реалізації. Він передбачає оцінку структури та функціонування процедур контролю на своєчасній основі і вживання необхідних виправних заходів. Моніторинг здійснюється з метою забезпечення подальшої ефективності в реалізації заходів контролю.

Функції внутрішнього контролю визначаються керівництвом або власником підприємства залежно від змісту і специфіки його діяльності, обсягів, показників, системи управління. Але, можна виділити ряд типових функцій, притаманних внутрішньому контролю, незалежно від особливостей діяльності підприємства, на якому він проводиться.

Основні функції внутрішнього контролю на підприємстві:

- зменшення ризиків у проведенні операцій, пов'язаних з ефективним використанням ресурсів;

- вивчення стану бухгалтерського обліку, його моніторинг та розробка рекомендацій щодо удосконалення даної системи;

- дослідження бухгалтерської й оперативної інформації;

- перевірку виконання законів та інших нормативних актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва або власників;

- вивчення й оцінку контрольних процедур у структурних підрозділах підприємства;

- перевірку наявності, стану і забезпечення збереження майна;

- оцінку використовуваного підприємством програмного забезпечення;

- спеціальні службові розслідування окремих випадків, за завданням керівника;

- розробка і подання пропозиції щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Контроль необхідно здійснювати на основі чіткої взаємодії всіх підрозділів і служб. Критерієм ефективності системи внутрішнього контролю є дотримання принципів.

Серед ключових принципів, на яких базується система внутрішнього контролю підприємства виділяють такі:

- принцип ієрархічності, при якому організаційні структура на підприємстві повинна передбачати виконання контрольної функції на всіх рівнях: від керівника до кожного робочого місця;

- принцип інтеграції контролю, при якому контроль слід розглядати в поєднанні з іншими функціями управління в загальній системі;
- принцип здійснення контролю за центрами відповідальності забезпечує наближення контролю до об'єкту, забезпечує розподіл обов'язків та повноважень, надає можливість оперативно оцінювати якість управлінських рішень;
- принцип незалежних перевірок, який означає, що вся діяльність підприємства повинна підлягати періодичним перевіркам незалежними суб'єктами контролю;
- принцип циклічності контролю в часі, що дозволить ефективно використовувати результати попереднього контролю;
- принцип комплексності, який передбачає охоплення контролем всіх об'єктів;
- принцип постійності, який передбачає постійне адекватне функціонування системи внутрішньогосподарського контролю.

Сукупність зазначених принципів є підставою ефективності системи внутрішнього контролю [6].

Дані принципи носять об'єктивний характер і повинні виконуватися при створенні системи внутрішнього контролю будь-якого підприємства.

Виконання наведених принципів передбачає постійний аналіз і забезпечення дотримання відповідних вимог щодо системи внутрішнього контролю, реалізація яких дозволяє досягнути основної мети контролю, що полягає у виявленні відхилень в об'єктах контролю і своєчасному наданні інформації про них керуючій системі [7].

Висновки. Система внутрішнього контролю повинна сприяти стійкому розвитку підприємства, здатна своєчасно виявляти резерви, попереджувати загрози ризику та забезпечити якісною інформацією різних користувачів. Внутрішній контроль займає особливе місце в управлінні діяльністю кожного підприємства і являє собою загальною функцію, метод управління та складову частину управлінського циклу. Він надає допомогу керівництву в ефективному управлінні підприємством; сприяє мінімізації ризиків у його діяльності через протидію появі помилок та недоліків, здійснює перевірку достовірності даних обліку й звітності, створює умови для здійснення планування, забезпечує дотримання прийнятої політики керівництвом, інструкцій та інших директивно-нормативних документів підприємства, вимог діючого законодавства. Система внутрішнього контролю є важливим елементом загальної структури управління підприємством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артюх О.В. Внутрішній контроль на конкурентоспроможному підприємстві: проблеми визначення /Артюх О.В. Албу Н.М.// Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського – 2015. - №7 – С. 780-784.
2. Венжега Д. І. Концептуальні основи внутрішнього контролю: сутність, системно-структурні характеристики, цілі, задачі, методи дослідження / Д. І. Венжега // Регіональна бізнес-економіка і управління. – 2013. - №1 – с. 127 – 133.
3. Данилів Л. М. Внутрішній контроль як важлива складова стратегічного управління / Л. М. Данилів // Вісник Чернівецького торгово-економічного інституту. Економічні науки. – 2013. - №1 – с. 303 – 307.
4. Кузнєцова А. Ю. Створення, функціонування та вдосконалення системи внутрішнього контролю // А. Ю. Кузнєцова, В. П. Шегурова // Молодий вчений. - 2012. - №12 - с. 229 - 232.
5. Селєзньов О. В. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики// пер. з англ. мови О. В. Селєзньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С. О. Куліков. – К.: ТОВ "ІАМЦ АУ "Статус", 2007. - 1172 с. 4
6. Фоміна Т. В. Концептуальні засади організації внутрішнього контролю // Т. В. Фоміна, В. С. Фомін // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр. - Кіровоград: КНТУ. - 2011. - Вип. 20, ч. 1. - с. 234 - 242.

7. Шигун М. М. Принципи внутрішнього контролю в системі економічної безпеки підприємства / М. М. Шигун // Науковий вісник Ужгородського університету . Серія Економіка. – 2014. - №3 (44) – с. 159-162.

АННОТАЦІЯ

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ПОНЯТИЮ «ВНУТРЕННИЙ КОНТРОЛЬ»

В современных условиях развития возрастает роль и значение создания эффективных систем управления деятельностью предпринимательских структур. Важное значение в обеспечении устойчивого развития предприятий имеет система внутреннего контроля. Информация, полученная в результате использования такой системы, дает возможность выявить негативные тенденции и отклонения от целевых показателей, определить приоритетные задачи управления и спрогнозировать параметры экономического потенциала. Такая система контроля должна быть гибкой и ориентирована на своевременное выявление резервов устойчивого развития и принятия управленческих решений по предупреждению возникновения угроз.

В статье рассмотрены трактовки внутреннего контроля различными учеными и суть его организации. Исследована необходимость внедрения на отечественных предприятиях эффективного внутреннего контроля.

Ключевые слова: *внутренний контроль, система контроля, функции контроля, принципы внутреннего контроля.*

SUMMARY

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE CONCEPT OF "INTERNAL CONTROL"

Under the present conditions of development the role and importance of creating effective systems of management of the businesses is increasing. Equally important in ensuring sustainable development of enterprises has a system of internal control. Information obtained from the use of such a system provides an opportunity to identify adverse trends and deviations from targets, prioritize tasks and control parameters to predict economic potential. Such a monitoring system should be flexible and focused on the early detection of reserves for sustainable development and management decisions to prevent threats.

The interpretations of internal control by various scientists have been considered and content of its organization. The need of implement in domestic enterprises the effective internal control has been investigated.

Keywords: *internal control, control system, control functions, principles internal control.*

УДК 657

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ПОКАЗНИКІВ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ

КРАТКО І.Р., АРОВИЧ М.В.

Мукачівський державний університет

Для виживання підприємства в умовах постійного загострення конкурентної боротьби необхідно вміти реально оцінити фінансовий стан як свого підприємства, так й існуючих потенційних конкурентів. У статті досліджено як показники платоспроможності та ліквідності можуть впливати на оцінку фінансового стану підприємства.

Одним з головних проблем в діяльності багатьох підприємств є відсутність гнучкого фінансового планування, аналізу та своєчасне виявлення фінансової нестабільності. Тому дуже важливо своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення, які покращать фінансовий стан підприємства. У сучасних умовах проблеми діагностики фінансового стану підприємств все ще є актуальними і тому потребують подальшого вивчення.

Головною метою аналізу фінансового стану є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Сучасні управлінці повинні знати зміст таких понять ринкової економіки, як платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність підприємства, поріг рентабельності, запас фінансової стійкості, ефект цінового важеля, леверидж, ступінь фінансового ризику, небезпека банкрутства та ін., а також методика розрахунку показників, що їх характеризують, та їх аналіз